

Promemoria

2009-04-23

Strategi för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet 2009-2011

Sammanfattning

Denna strategi styr Sidas genomförande av regeringens satsning på demokratisering och yttrandefrihet. Satsningen är flerårig och syftar till att stärka förändringsaktörer, såväl individer som grupper och civilsamhällesorganisationer, som verkar för demokratisering och yttrandefrihet.

Satsningen ska främst inriktas på förutsägbart stöd för att stärka demokrati och yttrandefrihet samt på skyndsamma insatser för att bistå enskilda individer, grupper eller civilsamhällesorganisationer som arbetar för demokratisering och yttrandefrihet. Genom denna strategi kompletterar och stärker regeringens sitt arbete för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstaten.

Sida disponerar 100 miljoner kronor under år 2009 för denna satsning på demokratisering och yttrandefrihet. Volymen för kommande år fastställs i samband med beslut om Sidas regleringsbrev för respektive år.

1. Inledning

Regeringens övergripande politik för global utveckling genomsyras av ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Rättighetsperspektivet sätter den enskilda individens frihet och rättigheter i centrum.

Såsom betonas i regeringens skrivelse till riksdagen om Sveriges politik för global utveckling (skr. 2007/08:89, bet. 2007/08:UU5, rskr. 2007/08:252) ska Sverige stå upp för de människor som riskerar livet för sina åsikters skull. Varje individ ska, ensam eller tillsammans med andra, fritt kunna uttrycka sin åsikt och kunna ta emot och sprida information och tankar. Detta är en grundläggande frihet och en förutsättning för att kunna bekämpa alla former av förtryck. Yttrandefriheten stärker också människors möjligheter att påverka sina egna liv.

I skrivelsen Frihet från Förtryck - skrivelse om Sveriges demokratibistånd (skr. 2008/09:11, bet. 2008/09:UU6, rskr. 2008/09:187) betonar regeringen tre områden som prioriterade: medborgerliga och politiska rättigheter, demokratins och rättsstatens institutioner och procedurer samt demokratiseringens aktörer.

Regeringen bedriver ett demokratifrämjande arbete i syfte att skapa förutsättningar för kvinnor och män att hävda och aktivt utöva sina politiska och medborgerliga rättigheter och därigenom skaffa sig inflytande över sina levnadsvillkor. I sitt arbete agerar regeringen kraftfullt internationellt, inom ramen för bl.a. EU och FN-systemet, och i direkt dialog med samarbetsländerna för att bekämpa alla former av förtryck.

Erfarenheter av tidigare framgångsrika demokratiseringsprocesser visar att förändringsaktörer bl.a. inom det civila samhället är centrala i arbetet för ökad demokrati och yttrandefrihet.

Mot denna bakgrund genomför nu regeringen en flerårig satsning på förändringsaktörer för att stärka demokrati och yttrandefrihet. Satsningen kompletterar och stärker regeringens övriga utvecklingssamarbete för demokrati, rättsstaten och mänskliga rättigheter. Den omfattar enskilda individer, grupper eller civilsamhällesorganisationer, på såväl lokal som nationell, regional och global nivå och ska uppmärksamma hot mot demokrati och yttrandefrihet och inskränkningar i kvinnors och mäns friheter och rättigheter.

Denna fleråriga strategi styr Sidas genomförande av regeringens nya satsning på demokratisering och yttrandefrihet. Strategin gäller för perioden 2009–2011.

2. Mål

Målet med strategin är stärkta förändringsaktörer som arbetar för ökad demokratisering och yttrandefrihet. Den nya satsningen på demokratisering och yttrandefrihet ska bidra till att minska olika former av förtryck som försvårar människors möjligheter att ta sig ur fattigdom och förhindrar en rättvis och hållbar global utveckling. Satsningen ska därigenom bidra till regeringens mål för internationellt utvecklingssamarbete om att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Den ska också bidra till regeringens övergripande mål om en rättvis och hållbar global utveckling.

Detta innebär exempelvis ökad möjlighet för förändringsaktörer att sprida och erhålla information och åsikter. Det innebär också möjlighet för aktörer att arbeta för pluralism och åsiktsfrihet som kan bana väg för demokratiskt, transparent beslutsfattande och förändringar i lagstiftning mm som begränsar organisationsfrihet, pressfrihet, tillgång till Internet, rättvis prövning inför domstol och rätten till försvar inför domstol och i övrigt inskränker fri- och medborgerliga rättigheter.

3. Genomförande, organisation och volym

Målgrupper

Stödet ska riktas till förändringsaktörer som verkar för demokratisering och yttrandefrihet i länder där sådana rättigheter hotas och som kvalificerar för finansiering via utvecklingssamarbetet.

Förändringsaktörer som ska kunna få stöd ska vara inhemska eller i förekommande fall exilbaserade enskilda individer, grupper eller civilsamhällesorganisationer, däribland försvarare av mänskliga rättigheter, fackföreningar, fria och oberoende medier (radio, TV, tidningar och

Internet) och journalister, politiskt aktiva, aktörer inom kulturlivet, forskare, kvinnorättsgrupper, religiösa sammanslutningar samt andra organisationer i det civila samhället och relevanta aktörer som arbetar för ökad demokratisering och yttrandefrihet.

Inriktning

Satsningen ska inriktas dels på förutsägbart stöd för att stärka demokrati och yttrandefrihet, dels på skyndsamma insatser för att bistå individer, grupper och civilsamhällesorganisationer, som arbetar för demokratisering och yttrandefrihet.

Stödet ska kunna utgå i form av organisationsstöd och projektstöd. Det ska bl.a. kunna användas för kostnader som avser informationsspridning, kampanjer, utbildning, rättslig aktivism, , kapacitetsbyggande m.m. och omfatta exempelvis kontorskostnader, resor, mötesverksamhet, Internet och mobiltelefoni.

Förmedling av bidrag

Stöd av såväl förutsägbart som skyndsamt karaktär ska kunna förmedlas både för nationella, regionala och globala insatser efter ansökningsförfarande.

Stödet ska kunna ges både till förändringsaktörer som Sida tidigare samverkat med och till aktörer Sida inte tidigare gett stöd.

Stödet till förändringsaktörer ska kunna förmedlas genom tredje part såsom organisationer i det civila samhället och partinära organisationer.

Även exilorganisationer kan stödjas i de fall organisationernas verksamhet syftar till att stärka förändringsaktörer i hemlandet.

Vidare ska utlandsmyndigheter kunna bereda och förmedla delar av stödet.

Det ska finnas finansiell beredskap för skyndsamma insatser under året.

Särskilda satsningar ska göras för att informera brett om den verksamhet denna strategi omfattar, särskilt i syfte att nå nya förändringsaktörer.

Bedömningsgrunder

Vid bedömningen av insatser ska utgångspunkt tas i hur insatserna överensstämmer med strategins grundläggande syften och till att stödet får bredd i fråga om geografisk och tematisk inriktning liksom i fråga om fördelning på olika kategorier av förändringsaktörer.

Sida ska i samråd med Utrikesdepartementet utforma ytterligare riktlinjer för hanteringen av stödet som säkerställer en snabb och effektiv handläggning.

Vid beslut om insatser som rör känsliga och föränderliga politiska processer och exempelvis påverkar relationerna med verksamhetslandet ska Sida i första hand samråda med chefen för berörd utlandsmyndighet.

Regelbundna samråd mellan UD och Sida ska äga rum två gånger per år om satsningens genomförande. Vid dessa samråd ska redogöras för genomförda, pågående samt planerade insatser.

Volym

Sida disponerar 100 miljoner kronor år 2009 för särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet. Volymen för kommande år fastställs i samband med beslut om Sidas regleringsbrev för respektive år.

4. Återrapportering och utvärdering

Sidas ska årligen rapportera i särskild skrivelse som lämnas samtidigt som Sidas årsredovisning till Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) om den genomförda verksamheten. Skrivelsen ska omfatta bedömningar av verksamheten, tematiska och geografiska utfall samt stöd genom olika slags förändringsaktörer. Skrivelsen ska tjäna som underlag för regeringens ställningstagande rörande volym m.m. på fortsatt stöd.

Sida ska i sin rapport 2011 inkomma med en samlad skriftlig resultatanalys avseende de första årens verksamhet.

5. Bakgrundsanalys

Omvärldsanalys

Trots många framsteg i form av att korrupta, auktoritära enparti- och militärregimer fallit och nya demokratier vuxit fram, så lever mer än en tredjedel av världens befolkning under auktoritärt styre. Hoten mot demokrati och yttrandefrihet tar sig bl.a. uttryck i begränsningar i förenings- och mötesfrihet, censur och filtrering av Internet, övervakning och frihetsberövande av bloggare, övervakning och förföljelse av politiskt oliktankande, otillbörliga inskränkningar i mediefriheten, hinder mot att samla in information om kränkningar av mänskliga rättigheter, korruption m.m.

I många områden förstärks hoten mot demokrati och yttrandefrihet av bl.a. väpnade konflikter och religiösa motsättningar, fundamentalism och intolerans. Omvänt så ger också hot mot demokrati och yttrandefrihet ofta upphov till väpnade konflikter och motsättningar.

Åsidosättandet av såväl demokratiska som rättstatens principer och yttrandefrihet innebär stora hot och fara för enskilda försvarare av mänskliga rättigheter.

I regeringens skrivelse Frihet från förtryck framhålls hur stöd till försvarare av mänskliga rättigheter och uppmärksamhet från omvärlden kan vara avgörande för att få till stånd önskade förändringar i demokratisk riktning.

Resultatanalys

Generellt kan sägas att det ofta är problematiskt att mäta resultat av insatser som syftar till att påverka politiska processer eftersom utfallen påverkas av flera variabler.

Som framgår av regeringens ovan nämnda skrivelse visar erfarenhetsanalyser gjorda av Sida på en relativt hög uppfyllelse av övergripande mål om främjande av respekten för individers mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling, även om det framhålls att mätproblemen är betydande. I skrivelsen konstateras bl.a. att främjandet av respekt för medborgerliga rättigheter och stöd till det civila samhället och media samt till rättsstatens utveckling har gett påvisbara resultat. Kunskap om politiska, sociala och kulturella realiteter är ofta en förutsättning för stöd

till demokratiska processer och omfördelning av makt och inflytande mellan olika grupper i samhället och kan leda till att stöd inriktas på strategiska förändringsaktörer. Kunskapen bör omfatta både formella och informella maktstrukturer och värderingar och exempelvis uppmärksamma hur rättssystem och extrema religiösa tolkningar lett till intolerans och ingrepp på yttrandefriheten som främst drabbat kvinnor och flickor.

Risikanalyt

Insatser som rör demokrati och yttrandefrihet är känsliga områden genom att de utmanar auktoritära, ofta starka maktgrupperingar som använder våld för att behålla kontroll över ekonomiska resurser och politiskt inflytande. Stor vikt ska därmed läggas på att minimera risker för enskilda individer som erhåller stöd i sitt arbete för demokrati och yttrandefrihet.

En typ av risk är vidare den finansiären tar vid stöd till icke-etablerade aktörer och ibland oprövade metoder. Risker bedöms generellt vara större vid de insatser som innebär skyndsamma ingripanden än för de delar av verksamheten som inriktas på mer långsiktiga satsningar.

Ytterligare en risk är att utnyttjandet av anslaget försvåras pga. långa handläggningstider för enskilda insatser.

Ett sätt att minska riskerna i hanteringen är att tillvarata erfarenheter av tidigare svensk stöd till bl.a. dissidenter samt att samråda med andra aktörer med erfarenhet av motsvarande satsningar som exempelvis European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR). Sammantaget bedöms den risk som tas med införandet av denna satsning som väl avvägd, kalkylerad och motiverad mot bakgrund av regeringens ambition att Sverige ska vara en central och aktiv aktör i internationellt arbete för demokrati och yttrandefrihet.

6. Strategiska överväganden

Trots framsteg i vissa områden så utgör totalitära och auktoritära regimer liksom religiös fundamentalism stora hot mot demokrati och yttrandefrihet. På många håll i världen slås människors krav på rättigheter och frihet fortsatt brutalt ner och kvinnor och män som arbetar för demokrati utsätts för våld, övergrepp och trakasserier.

Mot denna bakgrund har det för svensk del varit viktigt att ge ett brett och mångfacetterat stöd till demokratiseringsprocesser, nationella såväl som internationella. Den nya strategin förstärker detta arbete.

Genom sitt väl utvecklade och långvariga arbete för demokrati och skydd för yttrandefrihet är Sverige väl rustat för att kraftfullt försvara och främja dessa rättigheter i ett globalt perspektiv.

Verksamheten är knuten till och kan bidra till att stärka efterlevnaden av internationella konventioner som rör mänskliga rättigheter, demokrati och rättstaten samt tillämpliga ramverk inom bl. a. FN, EU och Europarådet samt policys och satsningar som inriktas på att stärka demokrati och yttrandefrihet.

Av strategisk betydelse är också, som framgått ovan, erfarenheter från bl.a. EU, via European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR), ”Enhancing respect for human rights and fundamental freedoms in countries

and regions where they are most at risk”, med lärdomar avseende tematisk och geografisk inriktning och stöd genom olika slags förändringsaktörer för att stärka demokratisering och yttrandefrihet.